

МЛАДИ АВТОРИ / YOUNG AUTHORS

СПЕЦИАЛНА ПОДСЪДНОСТ НА ВОЕННИТЕ СЪДИЛИЩА.
ПРАКТИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ ПРИ ОПРЕДЕЛЯНЕ
НА ВОЕННА ПОДСЪДНОСТ*Илмира Илиева*SPECIAL JURISDICTION OF COURTS-MARTIAL
PRACTICAL ISSUES IN DETERMINATION
OF MILITARY JURISDICTION*Ilmira Ilieva*

Abstract: This article examines the special jurisdiction of courts-martial. In Bulgaria is established extended (exclusive) military jurisdiction for servicemen (for all criminal acts), and for civilians it is limited to particular criminal acts. This is explained in detail in the article. Some practical issues regarding the determination of military jurisdiction and delimiting military and general jurisdiction in the cases of complicated criminal activity and complicity between servicemen and civilians are also clarified in the article.

Key words: jurisdiction of courts-martial/ military jurisdiction, special jurisdiction, competence, practical issues.

Подсъдността е институт, който определя компетентността на даден съд да разгледа и реши определена категория дела.

„Компетентността (обемът на властта) на съда се очертава от правилата, които се отнасят до подсъдността на делата. Компетентността на съда зависи от това кои дела са му подсъдни и обратно: подсъдните на даден съд наказателни дела се определят от кръга на неговата компетентност [...] Компетенцията на съда трябва да бъде съобразена с неговата организация, с важността и сложността на делата, с естеството на съдебната функция, която трябва да се осъществи във връзка с разглеждането на делата и въобще да се осигури бързо и справедливо правосъдие“¹.

Военната подсъдност е специална подсъдност, която определя компетентността на военните съдилища, т.е. определя кои дела подлежат на разглеждане от военен съд.

С оглед задачата на военното правосъдие да следи за реда и законността във въоръжените сили военните съдилища са обособени като специализирани органи със специална подсъдност. При определяне на тяхната специализация и компетентност е използван именно **персоналният критерий**. Определена категория лица (лица с военно звание и някои категории граждански лица) подлежат на съдене от военен съд с оглед на тяхното служебно положение. При прилагане на персоналния критерий за определяне на подсъдността „определени групи лица по особеното си положение, служебно или друго, се признават подсъдни на други съдебни места, а не на общите, установени за всички граждани за делата от същия род, или пък макар и да остават подсъдни на последните, са подчинени на особени правила“².

Българските военни съдилища са обособени като **специализирани правораздава-**

¹ Павлов, Ст. Наказателен процес на Народна република България. София: УИ „Климент Охридски“, 1989, с. 153.

² Вж. Велчев, Св. Ръководство по улавния процес. Т. I. София: Придворна печатница, 1923, с. 305.

телни органи в общата правосъдна система на страната със **специална подсъдност**³. Освен военни съдилища в страната от 2011 г. функционира Специализиран наказателен съд (СпНС), който също е със специална компетентност. По правило специалната подсъдност дерогира общата. При конкуренция на подсъдността на военните съдилища и СпНС делото се разглежда от съответния военен съд съгласно изричната разпоредба на чл. 411а, ал. 7 НПК.

Военните съдилища в РБългария разглеждат **само наказателни дела**.

Подсъдността на военните съдилища е уредена в чл. 396 от Наказателнопроцесуалния кодекс⁴. Предвид използвания персонален критерий на съдене от военен съд подлежат следните категории лица: **военни лица** (военнослужещи, генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства) – за всички престъпления; **резервисти** при изпълнение на активна служба и лицата на **военновременна служба**; **граждански лица** – в определени случаи. По отношение на военните е установена *разширена компетентност*, докато за граждански лица компетентността на военните съдилища е *ограничена до определени деяния*.

1. Военни лица, подлежащи на съдене от военен съд:

а) Военнослужещи (чл. 396, ал. 1, т. 1 НПК). Военнослужещите са граждани, приети на военна служба (чл. 133, ал. 1 ЗОВСРБ). На военна служба се приемат пълнолетни български граждани, които отговарят на изискванията на чл. 141 ЗОВСРБ.

В мирно време (чл. 133, ал. 2 ЗОВСРБ) военна служба се изпълнява като професия в Министерството на отбраната, в Българската армия, в структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната, както и в други държавни органи и ведомства при условия и по ред, определени от закона. Военната служба се изпълнява на територията на страната и извън нея. Извън територията на страната военна служба може да се изпълнява в състава на български или многонационални формирования, в задгранични представителства на РБългария и на национални или международни

длъжности в щабове и/или органи на международни организации или на други международни инициативи (чл. 133–134 ЗОВСРБ).

Категориите военнослужещите са: офицери, офицерски кандидати, сержанти (старшини), войници (матроси). Военнослужещи с особен статус са и курсантите, на тях се присвояват военни звания – младши сержант, сержант, старши сержант, старшина (чл. 135 ЗОВСРБ)⁵.

Военнослужещите подлежат на съдене от военен съд **за всички престъпления, извършени във времето, докато се намират на действителна военна служба**. За определяне компетентността на военния съд е от значение *моментът на извършване на деянието*. При постъпване на военна служба лицето полага военна клетва и подписва клетвен лист и акт за встъпване в длъжност. От момента на полагане на клетва започва изпълнението на военната служба, лицето има качеството военнослужещ и подлежи на съдене от военен съд. След освобождаване от служба лицето запазва военното си звание, освен ако не е лишено от такова по съдебен ред. Щом като не е на активна служба, независимо от военното звание, лицето не е подсъдно на военен съд. Престъпни деяния, извършени след освобождаване от военна служба, са подсъдни на общите наказателни съдилища.

б) Генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав на други министерства и ведомства (чл. 396, ал. 1, т. 3 НПК). Към момента военизирано ведомство е **Националната служба за охрана (НСО)**. НСО е специализирана военизирана държавна служба към Президента на Републиката (чл. 5, ал. 1 Закон за националната служба за охрана⁶). Служителите с военни звания са подсъдни на военен съд за всички престъпни деяния, извършени, докато са на тази служба.

Военните съдии, прокурори и следователи присвояват военно звание съгласно правилата на Раздел XXIV ЗОВСРБ. Относно подсъдността за извършени от тях престъпни деяния възниква конкуренция между разпоредбите на чл. 35, ал. 3 НПК и чл. 396, ал. 1, т. 3 НПК. Тъй като чл. 396 НПК е специална разпоредба, тя дерогира общите

³ Вж. **Петков, Пл.** Състояние и проблеми на съвременното българско военно правосъдие. – В: Политика за сигурност и отбрана – актуални проблеми на националната и международната сигурност. София: Военна академия, 2010, 159–165.

⁴ Обн. ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г.

⁵ Вж. **Петков, Пл.** Военни престъпления. София: Сиела, 2013, 97–98.

⁶ Обн. ДВ, бр. 61 от 11.08.2015 г.

правила и следва това да бъде приложимата правна норма. Следователно военните съдии, прокурори и следователи отговарят пред военен съд за всички престъпни деяния, извършени от тях, докато се намират на тази длъжност⁷.

в) Резервисти при изпълнение на активна служба в доброволния резерв и лицата на военновременна служба (чл. 396, ал. 1, т. 4 НПК). Съгласно Закона за резерва на въоръжените сили на Република България (ЗРВСРБ)⁸: „резервът се състои от български граждани и техника за комплектуване на военните формирования и структурите на други сили от системата за национална сигурност на РБ във военно време“. Резервът се комплектува на доброволен и задължителен принцип. В зависимост от способа на комплектуване резервът на въоръжените сили се състои от доброволен резерв и запас.

Разпоредбата на чл. 396, ал. 1, т. 4 НПК съдържа две отделни хипотези: 1) резервисти при изпълнение на активна служба в доброволния резерв и 2) лица на военновременна служба. Службата на *резервистите в доброволния резерв* е два вида – активна служба и разположение за активна служба. След придобиване на необходимото обучение резервистите са на разположение за изпълнение на активна служба. Докато са на разположение, но не са извикани на служба, тези лица *не са* подсъдни на военен съд. Те подлежат на съдене от военен съд за *деяния, извършени в период на изпълнение на активна служба*. Активната служба включва период от време, през който резервистът е извикан за изпълнение на задачи в състава на военните формирования или за придобиване на военна подготовка, за обучение в курсове за повишаване на квалификацията или за преквалификация. Що се отнася до *лицата на военновременна служба* – военновременна служба се изпълнява от определени категории лица във военно време или военно положение⁹. При обявяване на война или военно положение започват мобилизационни мероприятия

за осигуряване отбраната на страната. От часа и деня на обявяване на положение на война или военно положение започва *военновременна служба* на: военнослужещите и служителите от структурите по чл. 50, ал. 2 ЗОВСРБ; резервистите на активна служба във въоръжените сили; курсантите (чл. 116, ал. 1 ЗОВСРБ).

Относно *лицата по чл. 50, ал. 2 ЗОВСРБ* е предвидено, че във военно време в състава на въоръжените сили се включват и структури от другите сили от системата за национална сигурност на РБългария, определени с акт на МС. В системата за национална сигурност влизат: структурните звена на Министерството на вътрешните работи (МВР), Държавна агенция „Национална сигурност“ (ДАНС), Държавна агенция „Разузнаване“ (ДАР), Националната служба за охрана (НСО), структури на Държавната комисия по сигурността на информацията (ДКСИ), определени със заповед на председателя, военните съдилища и прокуратури (пар. 1, т. 1 в ЗОВСРБ). Служителите от тези структури участват в комплектуване на резерва на въоръжените сили на задължителен принцип. Те не са със статус на резервисти, но имат военна или друга специална подготовка или притежават техника и могат да получат мобилизационно назначение. Тези лица имат статус на запасни. От обявяване на положение на война или на военно положение започва военновременната служба на служителите от посочените структури.

Резервистите на разположение за активна служба и запасните се смятат на военновременна служба от момента на оповестяването им от органите по военния отчет. Докато са на военновременна служба, те носят униформа и отличителни знаци. Прекратяването на военновременната служба става по ред, установен с акт за демобилизация. Горепосочените лица са подсъдни на военен съд за деяния, извършени *в периода на изпълнение на военновременна служба*, т.е. от датата на мобилизация до датата на демобилизация.

⁷ Вж. присъда № 15 от 11.11.2015 г. по н. о. х. д. № 76/2015 г. на Пловдивски военен съд срещу майор И. И. Г. – военен прокурор във Софийската военно-окръжна прокуратура; опр. № 15/07.02.2019 г. по ч.н.д. № 78/2019 г. на ВКС, с което дело срещу бившия военен прокурор Спас И. и бившия военен следовател Калоян У. за хулиганство е изпратено за разглеждане във Военен съд – Пловдив.

⁸ Обн. ДВ, бр. 20 от 09.03.2012 г.

⁹ *Положение на война* (военно време) се обявява при въоръжено нападение срещу страната или при необходимост от неотложно изпълнение на международни задължения. Това е времето от обявяване на война или фактическо започване на бойни действия до обявяване на тяхното прекратяване или фактическото им прекратяване (чл. 109 ЗОВСРБ, чл. 93, т. 11 НК). *Военно положение* се обявява при заплаха от въоръжено нападение или от война на цялата или на част от територията на страната (чл. 111 ЗОВСРБ). Обявяването и отмяната на положение на война или военно положение става с решение на Народното събрание или с указ на Президента.

С разпоредбата на чл. 396, ал. 1, т. 4 НПК фактически се разширява подсъдността на военните съдилища за военно време и военно положение. Подсъдни на военен съд са лицата, чиято дейност е свързана с отбраната и сигурността на страната. Това са резервистите и запасните, които във време на война и военно положение изпълняват военновременна служба. Разширяването на военната подсъдност е уредено така, че в тяхната компетентност да попаднат лицата, ангажирани с отбраната и сигурността на страната. Разширяването на подсъдността е предвидено изрично в закона, а не се определя *ad hoc* за конкретна ситуация. Това решение е правилно, тъй като в противен случай военните съдилища биха придобили извънреден характер в нарушение на принципа за равенство на гражданите. От разпоредбите на ЗОВСРБ и НПК се определя продължителността на тази разширена компетентност – от обявяване на война или военно положение до демобилизация. Съвременните правила отговарят на същността и целите на специализираното военно правосъдие и са в съответствие с принципите за равенство на гражданите и справедлив процес.

По отношение на **военните лица**, посочени в **чл. 396, ал. 1, т. 1–4 НПК**, е установена **разширена компетентност** на военните съдилища. Понастоящем те подлежат на съдене от военен съд за всички престъпни деяния, извършени от тях, докато се намират на действителна военна служба. Без значение е дали деянието е свързано, или не с изпълнение на военната служба, както и дали деянието е извършено, докато лицето е било на работа, в извънработно време или по време на отпуск¹⁰.

2. Граждански лица, подсъдни на военен съд:

а) Лицата по чл. 396, ал. 1, т. 6 – това са определени категории граждански лица с оглед на тяхното служебно положение. За разлика от военнослужещите, за гражданските лица е установена *ограничена компетентност* на военните съдилища – те подлежат на съдене от военен съд за деяния, извършени *при или по повод изпълнение на службата*¹¹.

Военните съдилища са компетентни да разглеждат дела за престъпления, извършени при или по повод изпълнение на службата, извършени от: граждански лица на служба в Министерство на отбраната, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната; граждански лица на служба в Националната служба за охрана (НСО) и граждански лица на служба в Държавна агенция „Разузнаване“ (ДАР). Военните лица от тези структури са подсъдни на военен съд на основание чл. 396, ал. 1 т. 1 или т. 3 НПК (за всички престъпни деяния), докато гражданските лица подлежат на съдене от военен съд на основание чл. 396, ал. 1, т. 6 (за деяния, извършени при или по повод изпълнение на службата).

Министърът на отбраната е централен едноличен орган на изпълнителната власт със специална компетентност. Той е член на Министерския съвет, а не държавен служител в министерството. Поради това за него се прилага разпоредбата чл. 35, ал. 3 НПК – за извършени престъпления в качеството му на министър той подлежи на съдене от Софийския градски съд, освен ако деянието не е подсъдно на Специализирания наказателен съд.

б) Граждански лица, подсъдни на военен съд при съучастие/съизвършителство (чл. 396, ал. 2 НПК). На военен съд са подсъдни делата за престъпления, в осъществяването на които са участвали и граждански лица. Когато един от участниците в престъпното деяние попада в категориите лица, посочени в чл. 396, ал. 1 НПК, делото подлежи на разглеждане от военен съд. Под участие в престъплението следва да се разбира както **съучастие** (при умишлени престъпления), така и **съизвършителство** (при непредпазливи деяния). Това правило е установено още с възникване на военното правосъдие и се запазва до днес.

В хипотезите на усложнена престъпна дейност могат да възникнат някои **практически**

¹⁰ Това е изрично подчертано в **р. № 2370 от 27.04.2017 г. по в.н.о.х.д. № 10/2017 г. на ОС – Благоевград**: „... на военни съдилища са подсъдни всички дела за престъпления, извършени от военнослужещи [...] Без значение е дали деянието е такова по Глава 13 от Особената част на НК (Военни престъпления), или осъществява друг състав на престъпление. Без значение е също така дали деянието е извършено от военнослужещия при непосредствено изпълнение на военната служба, по повод на нейното изпълнение, или е без връзка със службата. Достатъчно е деецът да притежава качеството военнослужещ, за да се породят тази специална подсъдност по делото. Винаги, когато едно деяние е извършено от военнослужещ, делото ще е подсъдно като първа инстанция на военен съд“.

¹¹ Понятията „при или по повод изпълнение на службата“ са изяснени в ТР № 56 / 01.06.1961 г. по н. д. № 36/61 ОСНК на ВС. Деянието е извършено при изпълнение на службата, когато деецът е изпълнявал служебните си

проблеми при определяне подсъдността на военните съдилища.

1. При продължавани и продължени престъпления. Продължените престъпления се осъществяват с едно деяние, при което субектът осъществява непрекъснатата състава на престъплението през определен период от време. Продължаваните престъпления включват две или повече престъпни деяния, които осъществяват поотделно един или различни състави на едно и също престъпление, извършени през непродължителни периоди от време, при една и съща обстановка и при еднородност на вината (чл. 26 НК). С оглед продължителността на престъпната дейност е възможно да възникнат затруднения при определяне компетентността на военния съд. Военните лица са подсъдни на военен съд за всички извършени от тях престъпни деяния, докато са на военна служба. Ако престъпното деяние е започнато и довършено, докато лицето е на служба, то безспорно ще е подсъдно на военен съд. Проблем възниква в другите две хипотези – когато деянието е започнато преди постъпване на военна служба и е довършено по време на службата; когато деянието е започнато по време на службата и е довършено, след като лицето се е уволнило от служба. В по-старата практика на военните съдилища е възприето, че при усложнена престъпна дейност делото е подсъдно на съда, който е компетентен да разгледа деянието, с което се завършва престъплението. Така в първата хипотеза компетентен ще е военен съд, а във втората – общ съд¹². По-късно чрез тълкувателната практика на Върховния съд този въпрос е разрешен в друг смисъл. С **Тълкувателно решение № 42 от 1.XI.1982 г. по н. д. № 27/82 г.**,

ОСНК е възприето, че *когато военнотружещ или волнонаемен започне да осъществява продължавани или продължени престъпления, но ги завърши след уволнението от служба, а също и в случаите, когато започне осъществяването им като гражданско лице и ги завърши по време на службата, делата са подсъдни на военните съдилища*. В мотивите си ВС е посочил, че „за да има последователност и пълнота в осъществяване на целите на специалната подсъдност на военните съдилища при продължаваните и продължените престъпления, основен критерий за определяне на подсъдността трябва да бъде качеството на субекта на престъплението. Обстоятелството, че деецът е извършил част от деянията като военнотружещ, а другите – като гражданско лице, или обратно, не прекъсва продължаваното или продълженото престъпление [...] Щом се приеме, че е налице продължавано или продължено престъпление и че деецът, участвал в някое от отделните деяния, е имал качеството на лице по чл. 388, ал. 1 НПК (отм.; сега чл. 396, ал. 1 НПК), делото ще бъде подсъдно на военните съдилища“¹³.

Това решение е валидно и днес. По този начин се избягва изкуственото разделяне на делата. Цялостната престъпна дейност ще бъде разглеждана от един съд, което спомага за разкриване на обективната истина и осигуряване на справедливо и своевременно разглеждане на делото. Същевременно решението е съобразено и с необходимостта от специализация на военните магистрати. Военните съдилища имат за задача да помагат за поддържане на реда и дисциплината във въоръжените сили, като реализират наказателната отговорност на военнотружещи за из-

задължения. „Когато деянието е извършено при изпълнение на службата, не е необходимо поводът за извършване на престъплението да е във връзка със службата.“ Кога едно длъжностно лице се намира при изпълнение на служебните си задължения е фактически въпрос и следва да се прецени във всеки конкретен случай, като се имат предвид характерът и обемът на служебните задължения. Когато деянието е извършено „по повод на службата“, са без значение времето и мястото на извършването му, а „е достатъчно да е станало по повод изпълнение на службата на съответното лице“.

В действащото законодателство са въведени легални определения на тези понятия. Съгласно § 1, т. 1 Закона за Държавна агенция „Разузнаване“: „действия при изпълнение на служебни задължения са действия или бездействия, които съставляват изпълнение на задължения, произтичащи непосредствено от заемащата длъжност“. Съгласно § 1, т. 2 „действия по повод изпълнение на служебни задължения са действия или бездействия, които не съставляват изпълнение на задължения, произтичащи непосредствено от заемащата длъжност, но ги предхождат или следват по време и са в пряка причинна връзка с тях“.

¹² Вж. **Кънчев, Ст., Йотов, Б.** Подсъдност на военните съдилища. *Социалистическо право*, 1960, № 9, 45–53. Вж. посочената в същия източник съдебна практика опр. № 28/17.07.1953 г. на ВС, III н.о.; опр. № 16 от 1960 г. на Софийски военен съд по НОХД 16/60.

¹³ Вж. също опр. № 14 от 16.III.1982 г. по н. д. № 138/82 г., I н. о.: „Когато някои деяния от продължаваното престъпление са извършени от военнотружещи, престъплението е подсъдно на военния съд, независимо че последните деяния са завършили, когато военнотружещият е напуснал военната служба“.

вършени от тях престъпления. След като подсъдимият е извършвал престъпна дейност в качеството си на военнослужещ, делото би следвало да се разглежда от военен съд.

При граждански лица, подсъдни на военен съд съгласно чл. 396, ал. 1, т. 6, не възниква посоченият проблем. Те са подсъдни на военен съд само за деяния, извършени при или по повод изпълнение на службата им. Необходимо е да заемат определено служебно положение, за да може да е налице връзка с изпълнение на служебните задължения.

2. Подсъдност при съучастие/съизвършителство с гражданско лице. Щом един от извършителите подлежи на съдене от военен съд, компетентен да разгледа делото е военният съд. Според **Тълкувателно решение № 60 от 27.IV.1978 г. по н. д. № 56/77 г., ОСНК:** „единственият критерий за определяне подсъдността на военните съдилища, посочен в чл. 388, ал. 1 НПК от 1974 г. (отм.) (*сега чл. 396, ал. 1 НПК – б. м. И. И.*), е длъжностното качество на субекта на престъплението. При съучастие или съпричинителство между граждански лица и лицата, изброени в чл. 388, ал. 1 НПК (*отм.*), делата са подсъдни на военните съдилища независимо каква е относителната тежест на деянието, извършено от военнослужещия или приравнения на него, дали той е извършител, подбудител или помагач, дали деянията са единни, продължени или продължавани, умишлени или непредпазливи престъпления“. Това тълкувателно решение е валидно и при действащата уредба, доколкото подсъдността на военните съдилища се определя съобразно персоналният критерий (служебно положение на дееца). При съучастие или съпричинителство законът не поставя никакви условия, свързани със степента на участие в изпълнителното деяние, или изисквания за връзка със служебните задължения. Когато едно от лицата попада в категориите по чл. 369, ал. 1 НПК, цялото дело е подсъдно на военен съд, дори и деянието да не е свързано по никакъв начин с военната служба¹⁴.

При съучастие с гражданско лице може да възникнат най-общо три групи възможни практически хипотези.

а) Една е, когато делото може да бъде прекратено по отношение на лицето, което по правило е подсъдно на военен съд. Следва ли военният съд да продължи разглеждане на делото по отношение на неговия съучастник? Правилно е военният съд да продължи разглеждането на делото, тъй като то поначало е подсъдно на военен съд. Подсъдността се определя според фактическите обстоятелства на обвинението, в случая от значение са и времето, и начинът на извършване на деянието (в съучастие с лице, което към момента на извършване на деянието е подсъдно на военен съд). Последващи промени в обстоятелствата не изменят подсъдността на делото¹⁵.

б) Друга хипотеза е, когато гражданско лице е извършило продължавано или съставно престъпление, а лицето, подсъдно на военен съд, е участвало само в част от престъпната дейност. В този случай няма как изкуствено да се раздели делото и да се разглежда от различни съдилища, тъй като става въпрос за едно престъпление. Разглеждане на делото от различни съдилища би било в противоречие с основни принципи на наказателния процес, като правилото *ne bis in idem* и изискването за справедлив процес. Тъй като особената подсъдност на военните съдилища дерогира общата, цялото дело следва да се разгледа от военния съд¹⁶.

Според цитираното по-горе **Тълкувателно решение № 60 от 27.IV.1978 г. по н. д. № 56/77 г., ОСНК:** „отделяне деянията на гражданските лица, извършили продължавани престъпления в съучастие с други граждански лица, които от своя страна са действали в съучастие с лицата, посочени в чл. 388, ал. 1 НПК (*отм.; сега чл. 396, ал. 1 НПК*), е допустимо само когато това отделяне няма да засегне основните принципи на наказателния процес и няма да бъде пречка за разкриване на обективната истина и когато между деянията им няма такава връзка, която да налага разглеждането им заедно... Ако между престъпленията има такава връзка, която да налага разглеждането им заедно, цялото производство е подсъдно на военния съд“¹⁷.

в) Трета възможна хипотеза е гражданско лице да е извършило множество престъпления,

¹⁴ В тази връзка е постановено осъдително решение срещу България от ЕСПЧ по делото Мустафа с/у България. Жалбоподателят е цивилно лице, осъдено от военен съд за престъпление, в осъществяване на което е участвал военнослужещ, но деянието не е свързано с военната служба. Съгласно правилата на НПК делото е подсъдно на военен съд. ЕСПЧ приема, че е нарушено правото му на справедлив процес.

¹⁵ Вж. **Кънчев, Ст., Йотов, Б.** Цит. съч., 50–51.

¹⁶ Пак там, 50–51.

¹⁷ Вж. също опр. № 14 от 1982 г., ВК: „Обстоятелството, че военнослужещ е извършил последното деяние от продължаваното престъпление като гражданско лице в съучастие с такива лица, не променя подсъдността на делото пред военния съд“.

като някои от тях са в съучастие с лица по чл. 396, ал. 1 НПК, а други не са. В този случай материалите би трябвало да се отделят и от военен съд да бъдат разгледани само тези деяния, в които са участвали лица по чл. 396, ал. 1 НПК; останалите престъпни деяния подлежат на разглеждане от общ наказателен съд¹⁸.

3. При съвкупност от престъпления, извършени от едно и също лице – ако всички деяния са подсъдни на военен съд, тогава няма да възникнат практически затруднения. Тук не се поставя и въпросът за родова подсъдност, тъй като всички първоинстанционни военни съдилища са с ранг „окръжен“.

Как следва да се постъпи, когато някои от деянията са подсъдни на военен съд, а други – на общите наказателни съдилища? Според общите правила делото е подсъдно на по-горния съд, а при еднакви по степен съдилища – на съда, на който е подсъдно делото за най-тежкото престъпление (чл. 38 НПК). Тази разпоредба важи при конкуренция на подсъдността между общите съдилища и не може да се приложи по аналогия при конкуренция между общи и военни съдилища. В тази ситуация, тъй като става въпрос за отделни престъпления, би следвало те да се разгледат в отделни производства от компетентните съдилища. Такова решение е възприето още в старата съдебна практика¹⁹. След приключване на производствата следва да се определи общо наказание по правилата на чл. 39 НПК.

4. Деяния, извършени от лица, участващи в международни военни или полицейски мисии в чужбина. В чл. 37, ал. 3 НПК е посочено, че делата за престъпления, извършени от военнослужещи от въоръжените сили и служещи в Министерство на вътрешните работи в международни военни и полицейски мисии в чужбина, се разглеждат от Софийския военен съд.

Тази разпоредба урежда *местната подсъдност*, докато *специалната подсъдност* на военните съдилища се определя съгласно особените правила на глава 31 НПК (чл. 396 НПК). За *военнослужещите от въоръжените сили* е

предвидена разширена военна подсъдност – за всички престъпни деяния, независимо дали са свързани, или не с военната служба. За *служещите от МВР* в особените правила *не е* предвидена военна подсъдност. Не става ясно за кои престъпления служещите от МВР на мисия в чужбина ще са подсъдни на военен съд – за всички престъпни деяния или само за такива, свързани с изпълнение на службата²⁰. Доколкото чл. 37 НПК урежда специална местна подсъдност, би следвало да има изрична разпоредба, която да урежда предметната подсъдност. При изпълнение на военни и полицейски мисии в чужбина на практика би било трудно да се направи ясно разграничение доколко деянието е свързано със служебните задължения. Всяко деяние, дори извършено във време на почивка или отпуск, би могло да е свързано със службата с оглед на специфичните задачи, които изпълняват членовете на мисиите. Тъй като за военнослужещите е установена разширена подсъдност (за всички престъпни деяния), е удачно да се предвиди разширена подсъдност и за служещи в МВР за деяния, извършени при участие в полицейски мисии в чужбина. За яснота и прецизност *de lege ferenda* това следва да бъде изрично посочено в особените правила в чл. 396 НПК.

БИБЛИОГРАФИЯ

Велчев, Св. Ръководство по углавния процес. Т. I. София: Придворна печатница, 1923. // **Velchev, Sv.** *Rakovodstvo po uglavnia protses.* T. I. Sofia: Pridvorna pechatnitsa, 1923.

Кънчев, Ст., Йотов, Б. Подсъдност на военните съдилища. *Социалистическо право*, 1960, № 9, 45–53. // **Kanchev, St., Yotov, B.** *Podsadnost na voennite sadilishta.* *Sotsialisticheskoto pravo*, 1960, № 9, 45–53.

Павлов, Ст. Наказателен процес на Народна република България. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1989. // **Pavlov, St.** *Nakazatelen protses na Narodna republika Bgaria.* Sofia: UI “Sv. Kliment Ohridski”, 1989.

Петков, Пл. Военни престъпления. София: Сиела, 2013. // **Petkov, Pl.** *Voenni prestaplenia.* Sofia: Siela, 2013.

¹⁸ Вж. Опр. № 180/17.12.2012 г. ВКС.

¹⁹ Вж. **Кънчев, Ст., Йотов, Б.** Цит. съч., с. 51 и цитираната съдебна практика опр. 10/58 ВС.

²⁰ В чл. 371, б. в) НК е предвидено, че държавните служители в МВР могат да бъдат субекти на военни престъпления по глава XIII НК, когато деянието е извършено във военно време или в бойна обстановка или при участие в мисия или операция извън страната или във връзка с бойни действия. За тези престъпления е логично те да бъдат съдени от военен съд. В глава XXXI НПК не е уредена специална военна подсъдност за тази категория лица. Не става ясно дали са подсъдни на военен съд само за военни престъпления и престъпления, свързани със службата, или за всички престъпни деяния.

Петков, Пл. Развитие и съвременни предизвикателства пред уредбата на военните престъпления. – В: Съвременни предизвикателства пред наказателното законодателство. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, 528–546. // **Petkov, Pl.** Razvitiе i savremenni predizvikelstva pred uredbata na voennite prestaplenia. – V: Savremenni predizvikelstva pred nakazatelno zakonodatelstvo. Sofia: UI “Sv. Kliment Ohridksi”, 2018, 528–546.

Петков, Пл. Състояние и проблеми на съвременното българско военно правосъдие. – В: Политика за сигурност и отбрана – актуални проблеми на нацио-

налната и международната сигурност. София: Военна академия, 2010, 159–165. // **Petkov, Pl.** Sastoyanie i problem na savremennoto balgarsko voenno pravosadie. – V: Politika za sigurnost i obrana – aktualni problem na natsionalnata i mezhdunarodnata sigurnost. Sofia: Voenna academia, 2010, 159–165.

Попзлатев, П. Подсъдност на военните съдилища в мирно време, при военно положение и във време на война. София: Печатница „Елисей Петков“, 1927. // **Popzlatev, P.** Podsadnost na voennite sadilishta v mirno vreme, pri voenno polozhenie i vav vreme na voyna. Sofia: Pechatnitsa “Elisey Petkov”, 1927.